

ЗВІТ

IV. Узагальнювального етапу (квітень 2025 – квітень 2026 року) експерименту всеукраїнського рівня за темою «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності» на базі закладів загальної середньої, позашкільної освіти Хмельницької області

IV. Узагальнювальний етап (квітень 2025 – квітень 2026 року)

1.	Травень 2025 р. - лютий 2026 р.	Порівняння результатів концептуально-діагностичного і узагальнювального етапів експерименту за визначеними критеріями та показниками та розробка відповідних методичних рекомендацій.	<p>Порівняльний аналіз результатів концептуально-діагностичного та узагальнювального етапів Всеукраїнського експерименту за темою «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності» засвідчив наявність статистично значущої позитивної динаміки за всіма визначеними критеріями та показниками. Отримані кількісні та якісні дані підтверджують ефективність реалізованої системи педагогічних і психологічних впливів, спрямованих на формування толерантної особистості та безпечного освітнього середовища.</p> <p>Інтегральний показник толерантності на концептуально-діагностичному етапі становив $M_{pre}=64,12$ ($SD=11,48$), що відповідало середньому рівню сформованості толерантності. На узагальнювальному етапі цей показник зріс до $M_{post}=78,94$ ($SD=10,07$). Абсолютний приріст склав $+14,82$ бала, що відповідає зростанню на $23,1\%$. Статистичний аналіз засвідчив високу достовірність змін: $t(762)=21,84$, $p<0,001$, з великим розміром ефекту (Cohen's $d=0,86$). Це свідчить не лише про статистичну, а й про практичну значущість отриманих результатів.</p> <p>За когнітивним критерієм толерантності на концептуально-діагностичному етапі середній показник становив $M_{pre}=22,45$, що вказувало на фрагментарне та поверхове розуміння учнями сутності толерантності, її видів і соціальних функцій. На узагальнювальному етапі показник зріс до $M_{post}=26,38$, приріст склав $+3,93$ бала. Зміни є статистично значущими: $t(762)=14,72$, $p<0,001$, $d=0,53$. Це свідчить про суттєве поглиблення знань, формування здатності аналізувати соціальні ситуації та усвідомлювати наслідки нетолерантної поведінки.</p>
----	---------------------------------	---	---

Емоційно-ціннісний критерій виявив найбільш виражену динаміку. На початковому етапі показник емоційної складової толерантності становив $M_{pre}=19,73$, що відповідало нижче середньому рівню розвитку емпатії та емоційної чутливості. На узагальнювальному етапі цей показник зріс до $M_{post}=27,14$, приріст склав $+7,41$ бала. Статистичний аналіз підтвердив дуже високий рівень значущості змін: $t(762)=28,41$, $p<0,001$, $d=1,03$. Отримані результати свідчать про ефективність застосованих тренінгових, інтерактивних та арттерапевтичних методів, спрямованих на розвиток емпатії, прийняття та емоційної підтримки.

Поведінково-діяльнісний критерій толерантності на концептуально-діагностичному етапі характеризувався непослідовністю та ситуативністю проявів. Середній показник становив $M_{pre}=21,94$. На узагальнювальному етапі він зріс до $M_{post}=25,42$, приріст склав $+3,48$ бала. Зміни є статистично значущими: $t(762)=11,93$, $p<0,001$, $d=0,42$. Це підтверджує формування більш стійких навичок ненасильницької комунікації, конструктивного розв'язання конфліктів і відповідальної поведінки у міжособистісній взаємодії.

Аналіз показників емпатії засвідчив суттєве зростання всіх її компонентів. Загальний індекс емпатії зріс з $23,37$ до $31,81$ ($+8,44$ бала). Зокрема, показник співчуття збільшився з $7,84$ до $10,92$ ($t=19,14$, $p<0,001$, $d=0,78$), внутрішнього сприяння – з $8,41$ до $11,05$ ($t=16,80$, $p<0,001$, $d=0,68$), реального сприяння – з $7,12$ до $9,84$ ($t=17,33$, $p<0,001$, $d=0,70$). Загальне зростання емпатійних показників склало в межах 30-40%, що підтверджує формування емоційної основи толерантної поведінки.

Оцінка соціально-психологічного середовища закладу освіти також засвідчила позитивну динаміку. Рівень психологічної безпеки зріс з $3,41$ до $4,12$, міжособистісного комфорту – з $3,56$ до $4,28$, задоволеності шкільним середовищем – з $3,78$ до $4,35$. Всі зміни є статистично значущими ($\chi^2=46,2-58,9$, $p<0,001$). Водночас, встановлено, що підвищення рівня толерантності є більш вираженим у класах із вищим рівнем психологічної безпеки ($F(1,760)=14,52$, $p<0,001$, $\eta^2=0,09$).

Таким чином, узагальнюючий етап експерименту підтвердив ефективність впровадження Всеукраїнського експерименту «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності», що проявилось у зростанні когнітивної складової толерантності на 17,5%, емоційної – на 37,5%, поведінкової – на 15,8%, емпатії – на 36,1% та покращенні показників соціально-психологічного середовища на 15-20%. Отримані результати мають системний, стійкий і науково обґрунтований характер та доводять доцільність подальшого впровадження і поширення цієї моделі в освітньому просторі.

Методичні рекомендації розроблено з урахуванням результатів експериментальної роботи та спрямовано на забезпечення стійкого функціонування і подальшого розвитку моделі «Школа толерантності» в освітньому середовищі. Вони орієнтовані на системне формування толерантності як інтегративної особистісної якості, що поєднує когнітивні, емоційно-ціннісні та поведінково-діяльнісні компоненти, а також на створення психологічно безпечного та підтримувального освітнього простору. Формування толерантності доцільно розглядати як безперервний процес, інтегрований у всі складники освітньої діяльності. Рекомендується забезпечити системне включення ідей толерантності в навчальні програми, виховні заходи та позаурочну діяльність, уникаючи фрагментарності та епізодичності.

З метою розвитку когнітивної складової толерантності доцільно розширювати знання здобувачів освіти про сутність, види та соціальне значення толерантності шляхом міжпредметної інтеграції, проблемно-пошукового навчання, аналізу соціальних ситуацій та морально-етичних дилем. Рекомендується формувати в учнів здатність до критичного осмислення проявів нетолерантності та усвідомлення відповідальності за власні соціальні дії.

Розвиток емоційно-ціннісної складової толерантності потребує створення умов для безпечного емоційного самовираження та системного формування емпатії. Доцільним є використання

тренінгових вправ, рольових ігор, арттерапевтичних методів, технік активного та емпатійного слухання. Особливу увагу рекомендується приділяти розвитку навичок розпізнавання власних і чужих емоцій, прийняття відмінностей і формування позитивного ставлення до різноманітності.

Для зміцнення поведінково-діяльнісної складової толерантності рекомендується впроваджувати практико-орієнтовані форми роботи, які спрямовані на формування навичок ненасильницької комунікації, конструктивного розв'язання конфліктів і відповідальної соціальної поведінки. Доцільним є використання тренінгів, моделювання реальних конфліктних ситуацій, технологій шкільної медіації та групового обговорення поведінкових стратегій.

Важливою умовою ефективного реалізації моделі «Школа толерантності» є формування психологічно безпечного освітнього середовища. Рекомендується розвивати атмосферу довіри, взаємоповаги та підтримки через партнерську взаємодію між учнями, педагогами та батьками. Доцільним є впровадження правил, орієнтованих на відповідальність і діалог, створення безпечних просторів для емоційного розвантаження, а також регулярний моніторинг соціально-психологічного клімату закладу освіти.

Окрему увагу рекомендовано приділяти підвищенню психологічної компетентності педагогів і батьків шляхом проведення просвітницьких заходів, методичних семінарів і консультативної підтримки. Узгоджені дії дорослих сприяють закріпленню толерантних моделей взаємодії та перенесенню їх у повсякденне життя учнів.

Запропоновані методичні рекомендації доцільно реалізовувати з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти, забезпечуючи наступність і поступовість у формуванні толерантності на різних етапах навчання. Їх упровадження сприятиме створенню цілісної гуманістичної освітньої системи, орієнтованої на розвиток особистості, здатної до прийняття, діалогу та відповідальної соціальної взаємодії.

2.	Квітень 2025 р.- березень 2026 р.	Науково-практичний аналіз та визначення ефективності запровадження програми авторської моделі «Школа толерантності».	<p><i>Упродовж квітня 2025 – березня 2026 рр. передбачається здійснення науково-практичного аналізу результатів запровадження авторської моделі «Школа толерантності», спрямованого на визначення її ефективності та практичної значущості в умовах закладу загальної середньої освіти. Зазначений етап передбачає систематизацію та узагальнення результатів експериментальної роботи, отриманих у процесі реалізації моделі, з урахуванням когнітивних, емоційно-ціннісних і поведінково-діяльнісних показників сформованості толерантності, рівня емпатії та стану соціально-психологічного клімату освітнього середовища.</i></p> <p><i>Науково-практичний аналіз здійснюватиметься шляхом обробки результатів психодіагностичних досліджень, порівняльного аналізу даних різних етапів експерименту, а також інтерпретації кількісних і якісних показників ефективності впровадження авторської моделі. Особлива увага приділятиметься виявленню динаміки змін у розвитку толерантних установок, емпатійних проявів, емоційної чутливості та конструктивних моделей міжособистісної взаємодії учнів.</i></p> <p><i>У межах зазначеного періоду планується підготовка узагальнених аналітичних матеріалів, формулювання науково обґрунтованих висновків щодо результативності авторської моделі «Школа толерантності», а також визначення педагогічних і психологічних умов, що забезпечують ефективність її реалізації. Отримані результати будуть використані для підготовки матеріалів до науково-практичних конференцій, презентації досвіду впровадження моделі та окреслення перспектив її подальшого розвитку й поширення.</i></p>	
3.	Листопад 2025 р. – березень 2026 р.	Поширення досвіду експериментальної роботи шляхом публікацій у фахових виданнях, участь у науково-методичних семінарах, круглих столах, брифінгах, науково-практичних конференціях.	<p>Участь у конференціях</p> <p>Участь в обласному педагогічному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування-2021»</p>	<p>Публікації наукових статей, тез, методичних посібників</p> <p>Старостіна К. В. Формування толерантності як основа об'єднання сучасного суспільства в Україні <i>Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців</i> : тези доповідей ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Хмельницький, 14 квітня 2022). Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2022. С. 83–85. URL: https://elar.khmn.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4c510864-49f9-48df-8f71-482c57ca5336/content</p>

			<p>Участь у X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців», 14 квітня 2022 року</p>	<p>Старостіна К. Психологічна готовність здобувачів освіти до надзвичайних ситуацій під час війни. Освіта в умовах воєнного стану в Україні: психолого-педагогічний аспект (присвячується пам'яті А. П. Назаренка). Зб. матеріалів. наук.-практ. конф. [ред. кол.: В. І. Очеретянко (гол.) та ін.]. Хмельницький : ХОІППО, 2023. С. 176–178. URL: https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2023/03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-1.11.2022_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0-2-1.pdf</p>
			<p>Участь в обласному педагогічному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування-2022»</p>	<p>Старостіна К. В. Практичні аспекти впровадження проєкту мотиваційно-рефлексивного простору в закладі загальної середньої освіти. <i>Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців</i> : тези доповідей XI Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Хмельницький, 27 квітня 2023). Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2023. URL: https://psy.khmnmu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/programa_konfczii_2023.pdf</p>
			<p>Участь у XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору», 4 грудня 2023 року</p>	<p>Старостіна К. В., Васількова Л. М. Психологічна адаптація учнів у середовищі толерантного освітнього простору. <i>Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців</i>: тези доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 18 квітня 2024). Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2024. С. 103–106. URL: https://psy.khmnmu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/tezy-konferenciyi-18_04_2024.pdf</p>
			<p>Участь в обласному педагогічному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування-2023»</p>	<p>Антонова З., Старостіна К. Психологічні аспекти управлінської толерантності керівників закладів освіти. <i>Науковий журнал «Психологічні травелогі»</i>, 2024. №3. С. 86–95.** URL: https://pt.khmnmu.edu.ua/index.php/pt/article/view/208</p>
			<p>Участь у XIV Всеукраїнській науково-практичній конференції</p>	<p>Васількова Л., Старостіна К. Психологічні аспекти впровадження авторської моделі «Школи толерантності» в закладах загальної середньої освіти. <i>Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору</i> : матеріали</p>

			«Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору», 28 листопада 2024 року	XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців (Хмельницький, 28 листопада 2024). Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ. С. 34–37.
			Участь в обласному педагогічному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування-2024»	Старостіна К. В., Василькова Л. М. Роль толерантності та резильєнтності під час психологічної адаптації у період воєнного стану. <i>Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців</i> : тези доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 18 квітня 2024). Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2024. С. 103–105. URL: https://psy.khmn.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/tezy-konferencziyi-18_04_2024.pdf
			Участь у XII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців», 18 квітня 2024 року	Старостіна К. Психологічні наслідки та шляхи подолання втоми від співчуття у професіях допомоги. <i>Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців</i> : тези доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 18 квітня 2024). Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2024.
			Участь у Четвертій всеукраїнській науково-практичній конференції «Освіта в умовах воєнного стану в Україні: психолого-педагогічний аспект», 27 листопада 2025 року	Василькова Л., Старостіна К. Роль педагога у деконструкції соціальних стереотипів у навчальному процесі. <i>Збірник матеріалів Четвертої науково-практичної конференції «освіта в умовах воєнного стану в Україні: психолого-педагогічний аспект»</i> . Хмельницький: ХОІППО ім. А.Назаренка, 2025. URL: https://hoippo.km.ua/?cat=16
			Участь в обласному педагогічному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування-2025»	Антонова З.О., Старостіна К.В. Впровадження тренінгової програми в межах реалізації формувального етапу авторської моделі «Школи толерантності»: результати та перспективи. <i>Габітус</i> , 2025. № 70. С. 83–88. * URL: http://habitus.od.ua/journals/2025/70-2025/70_2025.pdf

			<p>Бирко Н. М., Борковська О. В., Звонарьова Н. М., Василькова Л. М., Щур Н. М. Концепція з реалізації науково-методичного забезпечення авторської моделі «Школа толерантності». <i>Наукові записки</i>, 2025. С. 5–15.*** URL: https://www.researchgate.net/publication/393988781_KONCEPCIA_Z_REALIZACII_NAUKOVO-METODICNOGO_ZABEZPECENNA_AVTORSKOI_MODELI_SKOLA_TOLERANTNOSTI_Birko_N_M_Borkovska_O_V_Zvonarova_N_M_Vasilkova_L_M_Sur_N_M</p>
			<p>Паламарчук О. О., Василькова Л. М. Формування життєвих компетентностей в освітньому процесі. Методичний посібник. Хмельницький: навчально-виховний комплекс № 2 м. Хмельницький, 2021. 178 с. URL: https://drive.google.com/file/d/11dZYUJ37WvgoPgNAvmc-F311GysUrsIH/view</p>
			<p>Мігунова І. А., Шеремета Т. А., Василькова Л. М. Формування особистості учня під час освітнього процесу в умовах школи толерантності. Методичний посібник. Хмельницький: навчально-виховний комплекс № 2 м. Хмельницький, 2022. 219 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1M5VegmdVK701ftj-Hy1BZxCUSfrlESyF/view</p>
			<p>Василькова Л. М., Старостіна К.В. Stress-management в закладі освіти як спосіб відповіді на виклики часу : методичний посібник. Хмельницький: НБК № 2, 2023. 20 с. URL: https://docs.google.com/document/d/1x_r1vxV7iu-MwYbE6JTC5JBrNtHA_qT/edit</p>
			<p>Василькова Л. М. Методичний посібник: Методична карта вчителя: навігація успішними шляхами педагогічної роботи. Ліцей № 2 Хмельницької міської ради, 2024. 51 с. URL: https://drive.google.com/file/d/18oU7r8BrDZGFJNK2b6aNgWf4WDM28r45/view</p>
			<p>Мігунова І. А., Василькова Л. М., Шеремета Т. А. Громадянська освіта в дії: збірник вправ для здобувачів освіти: методичний посібник. Ліцей № 2 Хмельницької міської ради, 2025. 67 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1V-K16JtGFMowcfrRgFsmP518kRJci7W0/view</p>
			<p>Василькова Л.М. Школа толерантності в освітньому просторі ліцею // Освітній фокус. - № 11. – 2025. – С.67 https://drive.google.com/file/d/1gMIJ_U-Ln4HsLq9NDL6Ye1JBIVtluun4/view</p>
4.	Квітень 2026 р.	Проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції	У квітні 2026 року планується здійснення системної роботи з обміну досвідом та поширення фахової майстерності педагогів закладів освіти України з питань реалізації авторської моделі «Школа

		«Методичні засади реалізації освітньої діяльності авторської школи «Школа толерантності».	<p><i>толерантності». Основною формою популяризації напрацьованого досвіду стане проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції на тему «Методичні засади реалізації освітньої діяльності авторської школи «Школа толерантності».</i></p> <p><i>Проведення конференції спрямовується на презентацію науково-методичних напрацювань, узагальнення результатів експериментальної роботи, обговорення ефективних педагогічних і психологічних практик формування толерантності, емпатії та безпечного освітнього середовища. У рамках заходу передбачається залучення педагогів, практичних психологів, науковців, представників управлінь освіти з різних регіонів країни.</i></p> <p><i>Обмін досвідом здійснюватиметься через пленарні засідання, тематичні секції, майстер-класи, презентації авторських програм, методичних розробок та результатів апробації моделі «Школа толерантності» в освітніх закладах. Особливу увагу буде приділено питанням практичного впровадження моделі в умовах сучасних соціальних викликів, забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу та розвитку культури діалогу й взаємоповаги.</i></p> <p><i>Результатом проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції стане поширення ефективного педагогічного досвіду, підвищення професійної компетентності педагогічних працівників, популяризація авторської моделі «Школа толерантності» на загальнодержавному рівні, а також формування професійної спільноти однодумців, орієнтованих на впровадження гуманістичних цінностей в освітній процес.</i></p>
5.	Вересень 2025 р. – квітень 2026 р.	Підготовка та видання методичних збірників, методичних рекомендацій за результатами експериментальної роботи	<i>Додатки в Google Classroom</i>
6.	Квітень 2026 р.	Підведення підсумків проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою дослідження	